

International Conference on The Second Phase of the Islamic Revolution : دومین همایش بین المللی گام دوم انقلاب اسلامی :

The School of Martyr Soleimani ;

مکتب شهید سلیمانی

A Model for Training Jihadi Civilization-Making Managers

الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن ساز

International Conference on The School of Martyr Soleimani (ICSMS ۲۰۲۱)

Analysis of the function of jihadi management in the axis of resistance and its place in the endogenous authority of the Islamic Republic of Iran From the perspective of the Supreme Leader's intellectual system

Mohammad Ali Sheikholislam *

Mohammad Mahdi Sheikholislam **

Abstract

Today, reliance on classical management models in the management of contemporary events is inefficient and ineffective and has proven the need to use new models in the field of management more than ever. The various styles of strategic macro-management around the world face major and fundamental challenges that have naturally been explored and acknowledged by Western experts themselves. Meanwhile, jihadi management as a new style of management that is based on Islamic principles, has been able to prove its effectiveness and has shown a new horizon in management science. In this research, by examining the dimensions, components, characteristics, functions and achievements of jihadi management in the axis of resistance, to examine its place in the endogenous authority of the holy system of the Islamic Republic of Iran. It is dealt with from the perspective of the Supreme Leader of the Revolution. The purpose of this study is to explain the function of jihadi management in the axis of resistance and its position in strengthening the endogenous authority of the holy system of the Islamic Republic of Iran from the perspective of the Supreme Leader. The main question is what is the position of jihadi management in the endogenous authority of the holy system of the Islamic Republic of Iran from the point of view of the Supreme Leader? In this research, descriptive method and qualitative content analysis have been used and the subject has been studied by using the method of documentary studies and referring to available sources. For this purpose, the statements of the Supreme Leader since ۱۹۸۹ about jihadi management and endogenous authority of the system in the form of categories with appropriate orientation have been extracted. Finally, we came to the conclusion that jihadi management, due to its unique managerial characteristics and functions, has a very effective role in the endogenous authority of the holy system of the Islamic Republic.

Keywords: Jihad, management, jihadi management, authority, endogenous

* Corresponding author: Researcher of the field of Islamic revolution, Master of Science in Industrial Engineering (MSIE) - The tendency of economic and social systems- Amirkabir University of Technology-Tehran Polytechnic, Iran sheikholislam@aut.ac.ir

** Researcher of the field of Islamic revolution, Master of Science in Computer Engineering (MSIE) – Islamic Azad University-Tehran, Iran

واکاوی کارکرد مدیریت جهادی در محور مقاومت و جایگاه آن در اقتدار درون‌زای نظام ج.ا.ا. از دریچه منظومه فکری مقام معظم رهبری^{مدظله‌العالی}

محمدعلی شیخ‌الاسلام *

محمد مهدی شیخ‌الاسلام **

چکیده

امروزه تکیه بر مدل‌های مدیریت کلاسیک در مدیریت رویدادهای معاصر ناکارآمد و غیر موثر بوده و لزوم بهره‌گیری از مدل‌های جدید در حوزه مدیریت را بیش از گذشته اثبات نموده است. سبک‌های مختلف مدیریت‌های کلان راهبردی در سطح جهان عمدتاً دچار چالش‌های عظیم و اساسی می‌باشند که به طبع آن توسط خود صاحب‌نظران غربی مورد بررسی و اذعان قرار گرفته است. در این میان مدیریت جهادی به عنوان سبک نوینی از مدیریت که بر پایه مبانی اسلامی است، توانسته است کارآمدی خود را ثابت کند و افق جدیدی در علم مدیریت را نمایان ساخته است. در پژوهش حاضر تلاش شده است با بررسی ابعاد، مؤلفه‌ها، ویژگی‌ها، کارکردها و دستاوردهای مدیریت جهادی در محور مقاومت به بررسی جایگاه آن در اقتدار درون‌زای نظام مقدس ج.ا.ا. از منظر منظومه فکری رهبر معظم انقلاب پرداخته شود. هدف این پژوهش تبیین کارکرد مدیریت جهادی در محور مقاومت و جایگاه آن در استحکام بخشی اقتدار درون‌زای نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه مقام معظم رهبری است. سؤال اصلی عبارت است از اینکه از دیدگاه مقام معظم رهبری جایگاه مدیریت جهادی در اقتدار درون‌زای نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران چیست؟ این پژوهش از روش توصیفی و تحلیل محتوای کیفی استفاده نموده و با کمک روش مطالعات اسنادی و مراجعه به منابع قابل دسترس موضوع بررسی گردیده است. بدین منظور، بیانات مقام معظم رهبری از سال ۱۳۶۸ تاکنون در خصوص مدیریت جهادی و اقتدار درون‌زای نظام در قالب مقوله‌ها با محوربندی مناسب استخراج گردیده است. در نهایت به این نتیجه رسیدیم که مدیریت جهادی با توجه به ویژگی‌های مدیریتی و کارکردهای یکتای آن، نقش بسیار مؤثری در اقتدار درون‌زای نظام مقدس جمهوری اسلامی دارد.

کلیدواژه‌ها: جهاد، مدیریت، مدیریت جهادی، اقتدار، درون‌زا

۱- مقدمه

* پژوهشگر حوزه انقلاب اسلامی، دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مهندسی صنایع - سیستم‌های اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، تهران، sheikholislam@aut.ac.ir، ۰۹۱۹۲۹۹۵۲۸۹

** پژوهشگر حوزه انقلاب اسلامی، دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، تهران sheikholislam@mail.kntu.ac.ir

اقتدار درون‌زا متشکل از اجزا، مؤلفه‌ها و واحدهای به هم پیوسته‌ای می‌باشد که برآیند افزایش توان هر یک از این واحدها می‌تواند منجر به تقویت قدرت یک کشور شود. اجرای اقتدار درون‌زا هم در حوزه‌های نرم‌افزاری و هم در حوزه‌های سخت‌افزاری با تکیه بر مبانی و خاستگاه نظام سیاسی و ظرفیت‌های بومی و توانمندی‌های داخلی قابل تعریف است. یکی از مباحثی مهمی که در این رابطه مطرح می‌باشد عبارت است از اینکه مدیریت جهادی چه جایگاه و تأثیری در اقتدار درون‌زا نظام مقدس جمهوری اسلامی در گفتمان مقام معظم رهبری دارد؟

واکوی تأثیر و جایگاه مدیریت جهادی در اقتدار درون‌زای نظام از ابعاد متعددی دارای اهمیت و ضرورت می‌باشد که به برخی از آنها اشاره می‌گردد: لازمه پیگیری اهداف پیشرفت و سازندگی کشور و موفقیت در حل مسائل و مشکلات کشور، علاج مسائل بین‌المللی، جلوگیری از عقب‌گرد، مقابله با دشمن و سلطه‌گری غربی‌ها، غلبه بر چالش‌ها، امید نبستن به دشمن تقویت مؤلفه‌ها، عناصر و عوامل مؤثر بر آن است که مسئله مدیریت یکی از ارکان اصلی آن است که با توجه به تجربیات بسیار ارزنده‌ای که از مدیریت جهادی موجود است بررسی موضوع دارای اهمیت و ضرورت می‌باشد.

هدف این پژوهش واکوی و تبیین جایگاه مدیریت جهادی در اقتدار درون‌زای نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه مقام معظم رهبری است. سؤال اصلی چنین مطرح می‌شود که از دیدگاه مقام معظم رهبری نقش و جایگاه مدیریت جهادی در اقتدار درون‌زای نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران چیست؟

۲- روش شناسی

روش تحقیق: در این پژوهش از روش تحلیل مضمون استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق شامل: مجموعه آراء، احکام، بیانات و رهنمودهای مکتوب و غیر مکتوب مقام معظم رهبری (از ابتدای زعامت ایشان (خردادماه ۱۳۶۸) تا کنون) می‌باشد. روش جمع‌آوری اطلاعات عبارت است از بررسی اسناد و مدارک علمی، مصاحبه با نخبگان و صاحب‌نظران و مراجعه به آراء و نظرات مقام معظم رهبری.

فرآیند اجرای تحقیق: مراحل اجرای تحقیق بدین ترتیب بوده که ابتدا منابع مرتبط با موضوع تحقیق از جمله مجموعه آثار مکتوب و غیر مکتوب مقام معظم رهبری مورد مطالعه قرار گرفت و گویه‌ها و مقوله‌های حاوی مفاهیم کلیدواژه‌های تحقیق استخراج و فیش‌برداری شد و در مرحله بعد، اطاعات جمع‌آوری شده بر اساس چهارچوب نظری ارائه شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

۳- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۳-۱- جهاد

جهاد در لغت از ریشه «جهد و جهد» به معنای مشقت و زحمت و همچنین به معنای توان و طاقت است. (راغب اصفهانی، ۱۳۶۳، ۱۰۱) جهاد مصدر باب مفاعله و به معنی بسیار تلاش کردن می‌باشد و نیز اسم است به معنی جنگ. این تلاش و مبارزه می‌تواند در عرصه‌های گوناگونی صورت گیرد از جمله کوشش در مبارزه با امیال درونی که جهاد اکبر نامیده می‌شود یا کوشش و مبارزه در راه دفاع از دین اسلام یا حفظ قلمرو اسلام که از آن به جهاد اصغر تعبیر می‌شود. فعالیت جهادی در متن خود ایثارگری، فداکاری، انجام کار با انگیزه رضای خدا و کوشش مستمر در مسیر رسیدن به اهداف را دربر دارد؛ لذا انگیزه فردی که روحیه جهادی دارد ابتدا سعادت اخروی سپس سود دنیوی است. ضمن آنکه فردی که روحیه جهادی دارد نسبت به جامعه خود تعهد بیشتری دارد. کلمه جهاد و مشتقاتش ۱۰۸ بار در قرآن تکرار شده است. صاحب قاموس می‌گوید: اصل کلمه جهاد از «جهد» (به فتح جیم و ضم آن) است و به معنای تلاش توأم با رنج و زحمت می‌باشد. جهاد مصدر باب مفاعله و به معنی بسیار تلاش کردن می‌باشد و نیز اسم است به معنی جنگ. جنگ را از آن جهت جهاد گویند که تلاش توأم با رنج است. (قرشی، ۱۳۸۵، ۷۷-۷۸) می‌توان چنین گفت که جهاد در لغت به معنای توان و سختی و در اصطلاح به معنای «به کار گرفتن نهایت تلاش و توان در مقابله با دشمن» است. شهید ثانی جهاد را «بذل جان و مال به طریقی مخصوص برای جنگ با مشرکان و یا افراد باغی در راه اعتلای کلمه اسلام» معنی کرده است. (جبعی عاملی، ۱۳۸۲، ۳۷۹) ولی صاحب جواهر نظر جامع‌تری در این خصوص دارد و می‌گوید: «(الجهاد بذل النفس و المال و الوسع فی اعلاء کلمة الاسلام و اقامة شعائر الایمان: جهاد بذل جان و مال و توان در راه اعتلای اسلام و برپاداشتن شعائر دین است.)» (نجفی، ۱۳۷۹، ۳) از نظر علامه طباطبایی مفهوم جهاد برای دفع هر موجود شرّ آفرین و مزاحمی است که می‌خواهد به انسان زیان برساند و او را از سعادت هر دو جهان بازدارد؛ مانند شیطان که می‌کوشد انسان را گمراه کند. (علامه طباطبایی، ج ۱۴، ۴۱۱) و یا دشمنانی که در پی بندگی و ذلت و بی‌هویت کردن انسان‌ها هستند. جهاد را در مفهوم خاص خود می‌توان به عنوان یک وظیفه و تکلیف الهی بیان نمود. از این رو جایگاه بلندی در اسلام دارا می‌باشد. در قرآن کریم، واژه «جهاد» با قید «فی سبیل الله» ذکر شده است که این امر آن را مقید می‌نماید. قید «فی سبیل الله» نشانگر آن است که روح و شالوده جنگ و جهاد در اسلام، در راه خدا بودن آن می‌باشد؛ بنابراین جنگی که فاقد این ویژگی باشد، از نظر اسلام فاقد ارزش و اعتبار می‌باشد. در راه خدا بودن جهاد بدین معنا است که جنگ باید برای تحقق اهدافی به کار گرفته شود که خداوند متعال معین فرموده است. همین حقیقت، رمز تقدس و ارزشمندی جهاد و دفاع در اسلام

می‌باشد. لذا می‌توان چنین بیان نمود که مفهوم جهاد برخلاف تصور عامه فقط مفهوم نظامی نیست. رهبر معظم انقلاب اسلامی می‌فرماید: «هر چیزی که هم تلاش باشد و هم در مقابله با دشمن باشد، جهاد است. یعنی ممکن است یک کاری انجام دهند، زحمت هم بکشند، بگویند ما داریم جهاد می‌کنیم، نه جهاد یک شَقْس این است که در مقابله با دشمن باشد.»^۱

۱-۱-۳- مفهوم جهاد از منظر مقام معظم رهبری

در قرآن کریم آمده است: «وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ» واژه جهاد در این آیه به معنای هرگونه کوشش در راه خدا و تلاش برای انجام کارهای نیک است. در قرآن کریم نیز بحث «قتال» مطرح شده است مانند آیه واجب شدن نبرد با مشرکین که می‌فرماید «كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ» که اینجا واژه قتال فقط به معنای مقابله و نبرد نظامی و درگیری با دشمن است و قتال شعبه‌ای از جهاد است. (تفسیر نمونه، ۱۳۸۲)؛ اما همان‌طوری که بحث مدیریت جهادی از سوی مقام معظم رهبری عنوان گردیده است لازم است که برای تبیین مسئله جهاد از منظومه فکری ایشان استفاده شود. ایشان در بیاناتشان در دیدار با بسیجیان می‌فرمایند: «جهاد یعنی حضور در میدان با مجاهدت، با تلاش، با هدف و با ایمان؛ این می‌شود جهاد» همچنین مقام معظم رهبری در تشریح موضوع جهاد می‌فرمایند: «معیار جهاد شمشیر و میدان جنگ نیست، معیار جهاد همان چیزی است که امروز در زبان فارسی ما در کلمه «مبارزه» وجود دارد».

همچنین می‌فرمایند: «در مبارزه دو چیز حتماً لازم است: یکی اینکه در آن جدوجهد و تحرکی باشد. انسان در رختخواب یا در پستوی خانه که نمی‌تواند مبارزه کند، در مبارزه باید جدوجهدی وجود داشته باشد... دوم اینکه در مقابلش دشمنی باشد.»

ایشان در بیان دیگری می‌فرمایند: «جهاد یعنی مبارزه، در زبان فارسی جنگ و ستیزه‌گری معنای مبارزه را نمی‌دهد. می‌گویی من دارم مبارزه می‌کنم، مبارزه علمی می‌کنم، مبارزه اجتماعی می‌کنم، مبارزه سیاسی می‌کنم، مبارزه مسلحانه می‌کنم، همه این‌ها مبارزه است و معنا دارد. مبارزه یعنی تلاش پرنیرو در مقابل یک مانع یا یک دشمن، اگر هیچ مانعی در مقابل انسان نباشد مبارزه‌ای وجود ندارد. مبارزه آنجایی است که انسان با مانعی برخورد کند که این مانع در جبهه‌های انسانی می‌شود دشمن و در جبهه‌های طبیعی می‌شود موانع طبیعی، اگر انسان با این موانع درگیر شود و سعی کند آنها را از میان بردارد این می‌شود مبارزه. جهاد در زبان عربی عیناً به همین معناست یعنی مبارزه. جهاد در قرآن و حدیث هم به همین معناست.»

رهبر انقلاب اسلامی جهاد را حضور در میدان همراه با مجاهدت، تلاش و هدف تعریف می‌نماید. «جهاد یعنی حضور در میدان با مجاهدت، با تلاش، با هدف و با ایمان؛ این می‌شود جهاد. لذا «جاهدوا

^۱ سخنرانی مقام معظم رهبری در جمع فرماندهان لشکر محمد رسول الله (صلوات الله علیه) ۱۳۷۵/۳/۲۱

بأموالکم و أنفسکم فی سبیل الله؛ جهاد با نفس، جهاد با مال. جهاد با نفس کجاست؟ فقط به این است که توی میدان جنگ برویم و جانمان را کف دست بگیریم؛ نه، یکی از انواع جهاد با نفس هم این است که شما شب تا صبح را روی یک پروژه‌ی تحقیقاتی صرف کنید و گذر ساعات را نفهمید. جهاد با نفس این است که از تفریح‌تان بزنید، از آسایش جسمانی‌تان بزنید، از فلان کار پر پول و پردرآمد - به قول فرنگی‌ها پول‌ساز - بزنید و تو این محیط علمی و تحقیقی و پژوهشی صرف وقت کنید تا یک حقیقت زنده‌ی علمی را به دست بیاورید و مثل دسته‌ی گل به جامعه‌تان تقدیم کنید؛ جهاد با نفس این است. یک قسمت کوچکی هم جهاد با مال است.^۱ و فلسفه جهاد را برای گذر انسان از موانع بیان می‌دارند که موجب می‌گردد تلاش انسان معنا و مفهوم پیدا کند. «حلقه‌ی دوم بحث این است که این هدف را انقلاب اسلامی داشت؛ ما در خلأ که زندگی نمی‌کنیم، ما در یک واقعیاتی داریم زندگی می‌کنیم؛ این واقعیات چقدر برای رسیدن به این هدف‌ها کمک بود یا مزاحمت بود؟ یقیناً اگر مزاحم‌هایی که حالا می‌شمارم، وجود نداشت، رسیدن به این هدف، زمان زیادی نمی‌خواست. شاید در طول پنج سال، ده سال یک گروه متشکل قوی می‌توانستند این اهداف را برآورده کنند؛ منتها در سر راه انسان موانع وجود دارد. اساساً همین وجود مانع است که به تلاش انسان معنا و حقیقت معنوی می‌بخشد و اسمش می‌شود جهاد؛ والا اگر مانع نبود، جهاد معنی نداشت. جهاد یعنی جدوجهد همراه با زحمت و چالش با موانع»^۲ به نظر ایشان وجود این موانع اتفاقی نمی‌باشد بلکه طبق سنت الهی در مسیر آدمی قرار گرفته می‌شود. «خوب، حالا ببینید این موانع را. همه‌ی این موانع جزو سنت‌های الهی است. وجود این موانع تصادفی نیست. این‌ها سنت الهی است؛ یعنی تلاش و حرکت با مانع مواجه است، والا جهاد معنا نمی‌داشت: «وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحى بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا»؛ در همه‌ی دعوت‌های انبیا، دشمنان - موانع - از جن و انس وجود داشتند. در آیه‌ی دیگر: «وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَابِرًا مُّجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا ۗ وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ».^۳ در درون جوامع، طبقاتی که وجود آنها مایه‌ی فساد، مایه‌ی مکر بوده است؛ این‌ها جزو سنت‌هاست.»^۳ و راه نیل به مقصود را در گم نکردن هدف و داشتن استقامت بیان می‌دارند. «یعنی هرگز انبیا نگفتند ما آن وقتی که جاده صاف است وارد میدان می‌شویم؛ نه، در همین فضا و صحنه‌ی بشدت درگیر و دشوار، آنها وارد شدند؛ مثل جمهوری اسلامی و انقلاب اسلامی؛ اما متقابلاً سنت الهی هم این است که اگر حرکت نبوی، حرکت الهی که مصداقش انقلاب اسلامی است، به کار خود ادامه بدهد و دنبال‌گیری کند، بر همه‌ی این موانع فائق

۱ بیانات در دیدار اعضای بسیجی هیئت علمی دانشگاه‌ها ۱۳۸۹/۰۴/۰۲

۲ بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه‌های شیراز ۱۳۸۷/۰۲/۱۴

۳ بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه‌های شیراز ۱۳۸۷/۰۲/۱۴

خواهد آمد؛ این هم سنت الهی است. در سوره‌ی مبارکه‌ی فتح آمده است: «وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوْا الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وِلِيًّا وَلَا نَصِيرًا. سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ ۗ وَكَانَ تَجْدِلُ لِسْنَهُ اللَّهُ تَبْدِيلًا ۗ»؛ اگر بایستید، اگر استقامت کنید، اگر هدف را گم نکنید، اگر تلاش را متوقف نکنید، بدون تردید غلبه در این عرصه با شماست. حاصل حرف من همین است با شما جوانان عزیز.^۱

۲-۱-۳- خلاصه نشدن جهاد به بعد نظامی از منظر رهبر معظم انقلاب

برخلاف تصور عامه از منظر رهبر فرزانه انقلاب، عرصه جهاد فقط به بعد نظامی خلاصه نمی‌شود. «جهاد فقط در میدان جنگ نیست، در میدان علم هم مثل بقیه‌ی میادین زندگی، جهاد لازم است. جهاد یعنی تلاش بی‌وقفه، همراه با خطرپذیری - در حد معقول البته - و پیشرفت و امید به آینده»^۲ و این نگرش به جهاد در تمامی عرصه‌ها جاری است. «این جهاد لزوماً جهاد نظامی نیست؛ جهاد سیاسی است، جهاد فکری است، جهاد علمی است، جهاد اجتماعی است، جهاد اخلاقی است؛ و امت بزرگ اسلام به تدریج با ابعاد گوناگون این جهاد آشنا شده است و آشنا می‌شود. امروز شما نگاه کنید به صحنه‌ی منطقه‌ی بسیار حساس خاورمیانه، همین پیشرفت امت اسلامی را می‌بینید.»^۳ از منظر ایشان جهاد در واقع یک نبرد است که می‌تواند در هر عرصه‌ای رخ دهد. «جهاد یعنی مبارزه. در زبان فارسی، جنگ و ستیزه‌گری معنای مبارزه را نمی‌دهد. می‌گویی من دارم مبارزه می‌کنم: مبارزه‌ی علمی می‌کنم، مبارزه‌ی اجتماعی می‌کنم، مبارزه‌ی سیاسی می‌کنم، مبارزه‌ی مسلحانه می‌کنم؛ همه‌ی این‌ها مبارزه است و معنا دارد. مبارزه یعنی تلاش پرنیرو در مقابل یک مانع یا یک دشمن. اگر هیچ مانعی در مقابل انسان نباشد، مبارزه وجود ندارد. در جاده‌ی آسفالته، انسان پایش را روی گاز بگذارد و با باک پر از بنزین سفر کند؛ این را مبارزه نمی‌گویند.»^۴ از دیدگاه ایشان مبارزه انسان با موانع و سعی در رفع آنها جهاد بیان می‌شود. «مبارزه آنجایی است که انسان با مانعی برخورد کند، که این مانع در جبهه‌های انسانی، می‌شود دشمن؛ و در جبهه‌های طبیعی، می‌شود موانع طبیعی. اگر انسان با این موانع درگیر شود و سعی کند آنها را از میان بردارد، این می‌شود مبارزه. جهاد در زبان عربی عیناً به همین معناست؛ یعنی مبارزه. جهاد در قرآن و حدیث هم به همین معناست؛ همه‌جا به معنای جنگ مسلحانه نیست. البته یکجا با جنگ مسلحانه تطبیق می‌کند، یکجا هم با جنگ غیرمسلحانه تطبیق می‌کند.»^۵ در این فرایند مبارزه و جهاد انسان می‌بایست دو نکته را مدنظر قرار دهد. نخست آنکه خسته نشود و دوم پیدا کردن نقطه برای جهاد و مبارزه می‌باشد. «دو چیز را باید در نظر داشت: یکی،

^۱ بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه‌های شیراز ۱۳۸۷/۰۲/۱۴

^۲ بیانات در دیدار جمعی از برجستگان و نخبگان علمی و اساتید دانشگاه‌ها ۱۳۸۷/۰۷/۰۳

^۳ بیانات در دیدار مسئولان نظام با رهبر انقلاب به مناسبت عید فطر ۱۳۸۷/۰۷/۱۱

^۴ بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت ۱۳۸۳/۰۸/۲۰

^۵ بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت ۱۳۸۳/۰۸/۲۰

به فکر کار و تلاش بودن و خسته نشدن از آن، که انسان بایستی این میل و اراده‌ی به تلاش را در خود زنده نگه دارد؛ بخصوص شما جوان‌ها که مطلقاً نباید بگذارید میل به تلاش و کار در شما ضعیف شود. دوم، پیدا کردن نقطه‌ای است که شما باید در آنجا کار کنید. اگر شما دانشجویید، اگر کارمند اداره‌اید، اگر شاغل در شغل آزادید، اگر نظامی‌اید، اگر غیرنظامی‌اید، نقطه‌ای را که باید در آنجا حضور داشته باشید و کار کنید، پیدا کنید. جهاد، فقط در میدان جنگ نیست؛ این که شما شعار می‌دهید که ما اهل کوفه نیستیم - که بنده هم صد درصد این را قبول دارم - معنایش این نیست که اگر میدان جنگی آراسته شد، ما می‌آییم و اسلحه به دوش می‌اندازیم و می‌جنگیم؛ این یکی از کارهاست - جنگ هم که نداریم، ان شاء الله هم نداشته باشیم - اما کار همیشگی، کار تولید علم، تولید سازندگی، خدمت‌رسانی، تلاش برای تأمین عدالت، تلاش برای حفظ عصمت و عفت عمومی، تلاش برای هدایت و ساختن دیگران و مقدم بر همه‌ی آنها، تلاش برای حفظ عصمت و سلامت نفس خود است. عزیزان من! خیلی مراقب خودتان باشید؛ «اتقوا الله». گفته‌اند که امام‌جمعه در هر نماز جمعه باید مردم را به تقوا و پرهیزگاری دعوت کند؛ این کار برای چیست؟ برای این است که راه زندگی - که همان صراط بین بهشت و جهنم است - راه لغزانی است، که دائم انسان باید جلوی پای خودش را نگاه کند؛ مراقب باشد؛ درست حرکت کند، که مبادا پای او بلغزد؛ این، حفظ تقواست؛ این، اساس کارهاست. این دو موضوع را در نظر داشته باشید و بدانید که این کشور به آن مقاصد خواهد رسید.^۱ بر این اساس است که رهبر معظم انقلاب عرصه مبارزه و جهاد را بسیط و جامع همه عرصه‌هایی می‌داند که انسان امکان حضور در آن را دارد. «یک جمله به این برادر عزیز جانبازمان که می‌گوید «من مشروطی دانشگاه شهادتم» عرض کنم: به هیچ وجه شما مشروطی نیستید. شما جانبازان ذخیره‌های باارزش دانشگاه جهادید. جهاد لزوماً با شهادت همراه نیست؛ اما لزوماً با فوز به رتبه‌ی مجاهدان و تقرب به پروردگار همراه است. میدان جهاد هم همه‌جاست؛ هم در دفاع نظامی از کشور، هم در دفاع سیاسی و آبرویی از کشور و هم در تلاش برای پیشبرد کشور و ملت، که امروز شما در این سنگر کار می‌کنید. این‌ها همه مبارزه است و همه باید مبارزه کنیم. یک تحقیق، اقدام علمی و یا حرکت سیاسی صحیح شما در مجموعه‌ی حرکت دانشجویی یا در خارج آن، مبارزه است.»^۲ از دیدگاه ایشان بیداری مسلمانان از جمله جهادهای بزرگ آنان به حساب می‌آید. «امروز دنیای اسلام افق روشنی در مقابل خود مشاهده می‌کند. دشمنان بزرگ و مستکبران گردن کلفت عالم که همه‌ی دنیا در اختیار آنها هست، امروز در مقابل خیزش امت‌های مسلمان و بیداری ملت‌های مسلمان احساس ناتوانی می‌کنند؛ راه بر روی آنها بسته است و این نشان‌دهنده‌ی وعده‌ی الهی است

^۱ بیانات در دیدار اعضای بسیج و پرسنل اداره کل اطلاعات استان همدان ۱۳۸۳/۰۴/۱۶

^۲ بیانات در دیدار استادان و دانشجویان قزوین ۱۳۸۲/۰۹/۲۶

که فرمود: «وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ»؛ و فرمود: « وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أُمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ». این‌ها وعده‌ی الهی است؛ و فرمود: «وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَى أَمْرِهِ». این وعده‌های الهی به برکت بیداری و حرکت مسلمان‌ها به تدریج خود را نشان می‌دهد. یک جهاد بزرگ در مقابل ملت مسلمان است.^۱ بنابراین به نظر ایشان هر میدانی جهاد متناسب با خود را دارا می‌باشد. «تلاش را رها نکنید، جوانان عزیز! کار را رها نکنید، بصیرت را رها نکنید. امیرالمؤمنین الگوست؛ الگوی شما جوان‌هاست. علم امیرالمؤمنین، تقوای امیرالمؤمنین، پاک‌دامنی امیرالمؤمنین، الگوست. این‌ها را رها نکنید. جهاد در راه خدا را، تلاش در راه خدا را - که هر میدانی، جهاد متناسب خودش را دارد - رها نکنید و بدانید که فردای این کشور از امروز این کشور به مراتب ان‌شاءالله بهتر خواهد بود؛ و این فردا متعلق به شماست؛ و روح امیرالمؤمنین (علیه آلااف التحیه و الثناء) و دعای حضرت بقیه‌الله (ارواحنا فداه)، ان‌شاءالله پشتیبان شما خواهد بود.»^۲ به نظر ایشان پیروزی مرهون جهاد و اخلاص می‌باشد. «برادران و خواهران! این پیروزی‌ها یکسره محصول جهاد و اخلاص است. آنگاه که صدای خدا از حلقوم بندگان خدا به گوش رسید؛ آنگاه که همت و نیروی مجاهدان راه حق به میدان آمد؛ و آنگاه که مسلمان به عهد و قرار خود با خدا عمل کرد، خدای علی‌قدر نیز وعده‌ی خود را محقق ساخت و مسیر تاریخ عوض شد: «أَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ» «إِنْ تَصْرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يُبَيِّتْ أَقْدَامَكُمْ» «وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ» «أَنَا لَنَنْصُرَنَّ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُادُ»^۳ ایشان رمز فائق آمدن بر مشکلات را در داشتن ایمان و روحیه جهادی بیان می‌دارند. «وقتی این ملت به هدف‌های خود دست پیدا خواهد کرد و مشکلات گوناگون را از سر راه خود برخواهد داشت که ایمان و جهاد در میان مسئولان به‌عنوان یک ارزش شناخته شود. این جهاد، جهاد علمی، جهاد عدالت‌خواهی و جهاد مدیریتی و اقتصادی است. مدیران کشور، مسئولان و پشت سر آنها مردم وقتی این شعارها را مدنظر قرار دهند، حرکت کشور به سمت هدف‌ها و آرمان‌های خود پرشتاب و موفق خواهد شد.»^۴

۲-۳- مدیریت

طبق دیکشنری جامع و ده‌جلدی آکسفورد، کلمه مدیریت کردن، مدیریت و مدیر از قرن شانزدهم وارد زبان انگلیسی شد. در زبان ایتالیایی از کلمه مانجیاری گرفته شده که به معنای تربیت اسب‌ها در میدان سوارکاری است. بعدها به هرگونه استعاره ماهرانه‌ای اطلاق شد. این کلمه با ریشه مناژ در زبان فرانسه ارتباط دارد، به این معنا که بیانگر هنر اداره یک خانوار است. در تمام کشورها چیزی بنام

^۱ بیانات در دیدار مسئولان نظام با رهبر انقلاب به مناسبت عید فطر ۱۳۸۷/۰۷/۱۱

^۲ بیانات در دیدار مردم به مناسبت عید غدیر ۱۳۸۷/۰۹/۱۵

^۳ پیام رهبر معظم انقلاب به کنگره عظیم حج ۱۳۸۷/۰۹/۱۷

^۴ بیانات مقام معظم رهبری در صحن جامع رضوی ۱۳۸۴/۰۱/۰۱

مدیریت هست اما معنی آن کم‌وبیش از کشوری به کشور دیگر متفاوت است و نیازمند دانش فرهنگی و تاریخی قابل ملاحظه‌ای در ارتباط با شرایط محلی است تا فرایندها، فلسفه‌ها و مشکلات آن درک شود. این کلمه معانی مختلف دارد و نمی‌تواند تئوری‌های مدیریتی یک کشور به خارج اعمال شود. فرهنگ نقش مهمی در مدیریت ایفا می‌کند. (باب دوویت و ران مییر، ۱۳۹۴: ۸۱-۸۵)

اندیشمندان علوم انسانی برای مدیریت، تعریف‌های متعددی ذکر نموده‌اند. عده‌ای آن را مجموعه‌ای از فعالیت‌ها (شامل برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری، سازمان‌دهی، رهبری و کنترل) بر روی منابع سازمان (انسانی، مالی، فیزیکی و اطلاعات) باهدف نیل به مقاصد سازمان کارا و اثربخش تعریف کرده‌اند. (رضاییان، ۱۳۸۳: ۱۸۸) همچنین در تعریف اصطلاح مدیریت آمده است: «مدیریت فرایند به کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه‌ریزی سازماندهی بسیج منابع و امکانات هدایت و کنترل است که برای دستیابی به اهداف سازمانی و بر اساس نظام ارزشی موردقبول صورت گیرد» (رضاییان، ۱۳۹۱). اقتداری معتقد است: «مدیریت عبارت است از علم و هنر متشکل و هماهنگ کردن، رهبری و کنترل فعالیت‌های دسته‌جمعی برای نیل به هدف‌های مطلوب با حداکثر کارایی» (اقتداری، ۱۳۸۴) در یک جمع‌بندی جامع می‌توان چنین گفت: مدیریت فراگرد به کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی بر مبنای یک نظام ارزشی پذیرفته‌شده می‌باشد که از طریق برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، بسیج منابع و امکانات، هدایت و کنترل عملیات برای نیل به اهداف مشخص‌شده، صورت می‌پذیرد. این تعریف، پنج نکته اساسی ذیل را که زیربنای مفاهیم کلی مدیریت در حوزه‌های نظریه‌پردازی و کاربرد هستند دربرمی‌گیرد: مدیریت یک فراگرد می‌باشد. مدیریت بر هدایت تشکیلات انسانی دلالت دارد. مدیریت مؤثر بر مبنای تصمیم‌گیری مناسب و دستیابی به نتیجه مطلوب می‌باشد. مدیریت کارا، متضمن تخصیص و مصرف مدبرانه منابع است. مدیریت بر فعالیت‌های هدف‌دار، تمرکز دارد (رضاییان، ۱۳۸۰)

۳-۳- رهبری

پژوهشگران معمولاً رهبری را بر پایه دیدگاه شخصی و از جنبه‌ای که بیشتر علاقه‌مند بوده‌اند تعریف کرده‌اند. تقریباً به تعداد کسانی که تلاش کردند تا این مفهوم را تعریف کنند، برای رهبری تعریف موجود است. بااین‌همه، مشابهت‌های زیادی در میان این تعریف‌ها موجود است تا به ما اجازه دهد یک طرح طبقه‌بندی اولیه از این تعاریف ارائه دهیم. عنوان‌های زیر برای طبقه‌بندی این تعاریف، سرفصل‌های مناسبی جهت جهت ارائه می‌باشد: رهبری به‌عنوان کانون فرایندهای گروه^۱، رهبری به‌منزله شخصیت و آثار آن^۲، رهبری به معنای هنر به تمکین واداشتن دیگران^۳، رهبری به‌عنوان اعمال نفوذ^۴،

^۱ Leadership as focus of group processes

^۲ Leadership as personality and its effects

^۳ Leadership as the art of inducing compliance

^۴ Leadership as the exercise of influence

رهبری به معنای عمل یا رفتار (رهبر)^۱، رهبری به معنی نوعی متقاعدسازی^۲، رهبری به منزله رابطه قدرت^۳، رهبری به منزله ابزار رسیدن به هدف^۴، رهبری به مفهوم تأثیر ناشی از تعامل^۵، رهبری به منزله نقشی متمایز^۶، رهبری به معنی آغاز یک ساختار^۷، رهبری ترکیبی از عناصر^۸ (عابدی جعفری، ۱۳۷۱) بررسی تعاریف متعدد و متنوعی که از سوی صاحب نظران در حوزه رهبری ارائه شده است بیان می‌کند که تعریف‌های رهبری معمولاً در این وجه مشترک هستند که: رهبری پدیده‌ای گروهی می‌باشد که متضمن تعامل میان دو نفر یا بیشتر است. افزون بر این، بیشتر تعاریف رهبری منعکس کننده این پیش فرض می‌باشد که رهبری متضمن فرایند نفوذ است. نگاهی به تعاریف رهبری که به برخی از آنها ذکر گردید، بیانگر این مطلب است که بسیاری از صاحب نظران مدیریت توافق دارند که رهبری عبارت است از: فرایند نفوذ در فعالیت‌های فرد یا گروه به منظور کوشش برای رسیدن به هدفی در موقعیتی مشخص. از این تعریف رهبری می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که فرایند رهبری تابعی از این متغیرها است: رهبر، پیرو و موقعیت (هرسی؛ بلانچارد، ۱۳۷۸).

۴-۳- مدیریت جهادی

مدیریت جهادی برگرفته از مدیریت اسلامی و باهدف قرب به خدا و خدمت به بندگان او و گرامی داشتن مردم می‌باشد که از اهداف این نوع مدیریت انجام کار به شیوه مناسب و ارزشمند و کسب رضای خدا است تا رضایت درونی برای فرد ایجاد گردد. در این شیوه مدیریت، اجر معنوی قبل از پاداش دنیوی مدنظر می‌باشد و تعهد از محوری‌ترین مؤلفه‌های آن است. (پالوچ و نقی پورفر، ۱۳۸۶) مدیریت جهادی فرآیندی است در چهارچوب جهان‌بینی توحیدی و مفروضات منبعث از آن که در آن فرد برای تدبیر امور با بهره‌گیری از دانش، هنر و مدیریت همواره با بهره‌گیری از اصول و مبانی اعتقادی مدون به‌عنوان معین کننده سمت و سوی آرمانی (حقیقت‌گرایی) و تنظیم‌کننده تدابیر و مواضع از یک سو و از سوی دیگر در نظر گرفتن اقتضائات حاکم بر موضوع (شناخت عوامل داخلی و محیطی) به‌عنوان اساس واقع‌گرایی تصمیمات و تدابیر خود را می‌گیرد. در این فرایند هراندازه درک از اصول و مبانی و التزام به آن عمیق‌تر و شناخت از شرایط و مقتضیات موضوع به واقعیت نزدیک‌تر و آشنایی و مهارت بهره‌گیری از علوم و فنون مدیریت ناظر به عوالم وجودی انسان و هستی افزون‌تر باشد، تصمیمات و تدابیر، کم‌هزینه‌تر و آثار و برکات آن ماندگارتر و بهره‌ورتر خواهد شد. فرهنگ و مدیریت جهادی همزاد انقلاب اسلامی است و در آغاز انقلاب اسلامی، رو

^۱ Leadership as act or behavior

^۲ Leadership as a form of persuasion

^۳ Leadership as a power relation

^۴ Leadership as an instrument of goal achievement

^۵ Leadership as an emerging effect of interaction

^۶ Leadership as a differentiated role

^۷ Leadership as the initiation of structure

^۸ Leadership as a combination of elements

حیة و رضایت خاطر مناسبی نصیب جوانان انقلابی و افراد کرد. (مهدی طالب، ۱۳۸۸: ۱۴۴)

مدیریت جهادی غیر از مدیریت علمی نمی‌باشد که بر اساس فرمول‌ها و قوانین مطرح در دانش مدیریت پایه‌ریزی گردیده است. تفاوت این نوع مدیریت که از ترکیب اضافی (جهادی یا اسلامی) برخوردار است با مدیریت مطلق؛ در این است که مبنای آن را نظام ارزشی اسلام می‌سازد. نظام ارزشی اسلام نقش مهمی را در نظریه‌های علمی مدیریت و نیز در شیوه‌های عملی آن ایفا می‌کند؛ از این رو در روش‌های عملی مدیران مسلمان اثرگذار است و به حرکت آنها جهت ارزشی می‌بخشد چنانکه در اقتصاد اسلامی نیز مطلب همین گونه می‌باشد؛ بنابراین همان گونه که در اقتصاد اسلامی نظام ارزشی اسلام به جای قوانین علمی و دانش اقتصاد قرار نمی‌گیرد، بلکه مبنای آنها قرار می‌گیرد، در مدیریت اسلامی و جهادی نیز نظام ارزشی اسلام مبنای قوانین علمی مدیریت قرار می‌گیرد نه به جای آن.

مدیریت جهادی (اسلامی) و برداشت‌های گوناگون مدیریت جهادی از آن رو است که رابطه تنگاتنگی با نظام ارزشی اسلام دارد اما به خاطر ترکیب اضافی که این نوع مدیریت دارد منشأ تلقی‌ها و برداشت‌های گوناگونی می‌شود:

الف) ممکن است برخی چنین تعبیری (مدیریت جهادی) را صحیح میندازند و بر این باور باشند که مدیریت؛ جهادی و غیر جهادی ندارد. به عقیده آنها مدیریت همانند سایر علوم انسانی روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و اقتصاد است؛ و از این رو، پسوند اسلامی یا جهادی را قبول نمی‌کنند.

ب) برخی دیگر مدیریت جهادی را نوعی مدیریت برگرفته از قرآن و روایت می‌دانند. آنها معتقدند در مشکلات اجتماعی می‌تواند با مراجعه به قرآن و روایت، پاسخ آماده‌ای را به دست آورد و به طور مثال با استفاده از آیات و روایات از تورم پولی در اقتصاد جلوگیری کنند یا با فساد اداری مقابله کنند. بی‌شک چنین برداشتی هم یک تلقی صحیح از مدیریت اسلامی و جهادی نمی‌باشد.

ج) عده‌ای مدیریت جهادی (اسلامی) را همان مدیریت مدیران مسلمان می‌دانند. بر اساس این بینش نحوه مدیریت مدیران مسلمان در طول تاریخ سازنده محتوای مدیریت جهادی است. به طور مثال شیوه مدیریت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) در صدر اسلام و ائمه اطهار (علیهم السلام) و نیز پیامبر اعظم (صلوات الله علیه) الگوی مناسبی برای این نوع مدیریت خواهد بود. (ابراهیمی فر، ۱۳۸۶)

مدیریت جهادی فرا گرد به کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی باروحيه و روش جهادی بر مبنای نظام ارزشی اسلام می‌باشد که از طریق برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، بسیج منابع و امکانات، هدایت و کنترل عملیات برای نیل به اهداف مشخص شده، صورت می‌پذیرد.

۱-۴-۳- ویژگی‌ها و اصول مرتبط با حوزه مدیریت جهادی در سازمان‌ها

- ۱- اصل اعتماد متقابل
- ۲- سیالیت و انعطاف پذیری
- ۳- اصل عدم تمرکز و توزیع اختیارات: این اصل بر توزیع اختیارات اداری مالی و پرهیز از بوروکراسی زائد و نامه‌نگاری‌های بی‌مورد و اعمال ضوابط دست‌وپا گیر و محدودکننده تأکید می‌ورزد.
- ۴- اصل شور و مشورت و مدیریت مبتنی بر مشارکت.
- ۵- اصل نقد و انتقاد سازنده، صداقت و صراحت در اظهارنظرها.
- ۶- در حوزه تعالی انسانی: جهاد عرصه رشد و پیشرفت نیروها و شکوفایی استعدادها، خلاقیت‌ها و توانمندی‌ها است، این اصل ناشی از احساس مسئولیت و تعهد جهادگران و مسئولیت‌پذیری مدیران می‌باشد.
- ۷- اصل شایسته‌سالاری
- ۸- اصل تکریم ارباب رجوع
- ۹- اصل خودباوری
- ۱۰- حاکمیت ارزش‌های دینی و اصل خدمت (کلاتری، ۱۳۸۶).

۵-۳- قدرت

۱-۵-۳- تعریف لغوی و اصطلاحی قدرت

قدرت در معنای عام به معنی «قادر بودن» است و با سلطه قرابت دارد. واژه قدرت دارای بار معنوی عام و فراگیر است، اما فهم همگان از قدرت به معنی وضوح و وحدت مفهوم آن نیست. از این رو باید بین مفهوم و برداشت از قدرت تمایز قائل شد.

قدرت را اندیشمندان و پژوهشگران سیاسی و اجتماعی از زوایای گوناگون تعریف کرده و مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌اند. برتراند راسل قدرت را «ایجاد اثرات موردنظر» تعریف می‌کند. ماکس وبر قدرت را «احتمال این که بازیگری در یک رابطه اجتماعی در موقعیتی قرار گیرد که اراده خود را به‌رغم مقاومت اعمال کند»، تعریف می‌نماید. رابرت دال رهیافت دیگری از قدرت ارائه کرده است از نظر او قدرت به معنای کنترل رفتار است. مفهوم شهودی او از قدرت این است که A بر B تا جایی قدرت دارد که بتواند B را به کاری وادارد که در غیر آن صورت انجام نمی‌داد. (استیون لوکس، ۱۳۷۰، ص ۱-۴). واژه قدرت در معنای لغوی، یعنی «توانستن، توانایی داشتن، توانایی، نیرو، توانایی انجام کاری یا ترک آن» است. (دهخدا ۱۳۷۳: ۱۷۶) در اصطلاح جامعه‌شناسی قدرت چنین تعریف می‌شود: توانایی تأثیرگذاری در رفتار دیگران و قابلیت نفوذ در رفتار دیگران، به‌منظور

حصول نتایج دلخواه. (نای ۱۳۸۷: ۳۸) قدرت از منظر فقه سیاسی شیعه، عبارت است از: «ایجاد حرکت و دگرگونی در اشکال مختلف آن، در جهت هدایت انسان به سوی سعادت واقعی.» (سرور اخلاقی ۴۷: ۱۳۹۰) چنین می‌توان بیان نمود که قدرت ملی به مجموعه توانمندی و اقتدار یک ملت در ابعاد مختلف فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، دفاعی و قضایی اطلاق می‌گردد.

۲-۵-۳- تعریف قدرت در قرآن کریم

در قرآن و متون فقه اسلامی، مفهوم قدرت تحت عناوین: «تمکّن، سلطان، ملک، ولایت و حکومت» ذکر شده است. واژه مکّن در قرآن کریم به معنای صاحبان قدرت بیان شده است: «الَّذِينَ إِذَا مَكَتَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ (حج/۴۱) یاران خدا کسانی هستند که هرگاه در زمین به آنها قدرت بخشیدیم، نماز را برپا می‌دارند و زکات را ادا می‌کنند و امر به معروف و نهی از منکر می‌نمایند و پایان همه کارها از آن خداوند است. حضرت امام صادق (علیه السلام) می‌فرمایند: «كفارة عمل السلطان قضاء حوائج الاخوان» یعنی: کفاره صاحبان قدرت، خدمت به مردم و برادران دینی است. (شیخ صدوق، ج ۳ ص ۱۷۶)

۳-۵-۳- تعریف قدرت ملی در منظر مقام معظم رهبری

از منظر مقام معظم رهبری قدرت در سطح ملی تعریف می‌گردد. «قدرت ملی عبارت است از اقتدار یک ملت در ابعاد مادی و معنوی». ایشان با تأکید بر قدرت معنوی، ترکیب و توان ابعاد قدرت را این گونه توصیف می‌نمایند: «روی قدرت معنوی و اراده‌ی ناشی از ایمان و انسانیت تکیه کنید و آن را مهم بدانید»^۱... نظام جمهوری اسلامی بر این پایه‌های قدرت بنا شد. این نظام، متکی به قدرت معنوی و متکی به ایمان و متکی به پایه‌های مستحکم عقیده است... ایمان آحاد مردم، عشق آنها به خدا، به اولیای خدا، به پیامبر، به خاندان پیامبر، این بزرگ‌ترین سرمایه و بزرگ‌ترین ابزار و مایه قدرت برای این کشور است.^۲

۴-۵-۳- انواع قدرت

اول- قدرت علمی و فرهنگی:

علم مایه‌ی قدرت و ثروت است و برای یک ملت، علم وسیله‌ای است برای دستیابی به اقتدار ملی و ثروت ملی. از منظر رهبر معظم انقلاب، اقتدار فرهنگی؛ «یعنی از لحاظ فرهنگی، فرهنگ کشور اثرگذار باشد و اثرپذیر نباشد و تهاجم فرهنگی به شکل صحیحی دفع شود»^۳... اقتدار علمی، یک اقتدار درون‌زا است که به یک ملت اقتدار می‌بخشد، در واقع علم، هم می‌تواند اقتدار اقتصادی و

^۱ بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۷۶/۰۶/۱۵

^۲ در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی روز پاسدار ۱۳۷۸/۰۸/۲۲

^۳ خطبه نماز جمعه تهران مقام معظم رهبری مورخ ۸۰/۲/۲۸

سیاسی ایجاد کند، هم می‌تواند آبرو و کرامت ملی برای یک ملت در چشم جهانیان به وجود بیاورد. یک ملت عالم، دانا، تولیدکننده‌ی علم، در چشم جامعه‌ی بین‌المللی و انسان‌ها طبعاً با کرامت است»^۱. در حقیقت، اقتصاد دانش پایه، مولد قدرت فرهنگی است.

دوم- قدرت اقتصادی:

«یک رکن اقتدار ملی، قدرت اقتصادی است؛ یعنی کشور از لحاظ اقتصادی بتواند پول ملی خودش را تقویت کند؛ در بازارهای اقتصادی دنیا حضور تأثیرگذار داشته باشد؛ در بهبود وضع اقتصادی کشور از امکانات خودش استفاده کند؛ فقر را در کشور ریشه کن و یا حداقل کم کند و بتواند به‌عنوان یک کشور ثروتمند و غنی، در مقابل چشم دنیا، کارایی نظام خودش را نشان دهد. این می‌شود اقتدار اقتصادی، که مسئولان اقتصادی کشور موظف‌اند این کارها را انجام دهند. اقتدار اقتصادی همچنین به معنای این است که در کشور، بیکاری وجود نداشته باشد؛ اشتغال وجود داشته باشد؛ تولید صنعتی و کشاورزی در حد مطلوب باشد؛ از منابع و معادن کشور به نحو بهینه استفاده شود. این هم اقتدار اقتصادی است که بخش‌های گوناگون نسبت به آن مسؤولیت دارند.»^۲

سوم- قدرت سیاسی:

قدرت سیاسی در هر جامعه‌ای از جایگاه ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. این نوع از قدرت هم داخل یک واحد سیاسی و هم به جامعه جهانی را شامل می‌شود، که با همین رویکرد در جهت حفظ منافع و مصالح کشور و دفع تهدید و تهاجم خارجی مورد استعمال قرار می‌گیرد. «قدرت سیاسی را باید قدرتی دانست که در یک جامعه سیاسی و سازمان‌یافته، برای اداره امور مملکت از قبیل قانون‌گذاری، اجرا و تضمین انجام صحیح تصمیمات در داخل کشور اعمال می‌شود و چنین قدرتی برای حفظ منافع و مصالح کشور در مراودات بین‌المللی و رفع تهدید و تهاجم خارجی ضروری است.» (عمید زنجانی، ۱۳۶۷: ۵۶)

چهارم- قدرت دفاعی

نیروهای مسلح یکی از اجزاء بسیار مهم قدرت ملی کشورها به‌شمار می‌آیند؛ ولی آن‌وقت این اقتدار و این مظهر قدرت ملی اهمیت و ارزش مضاعفی می‌یابد که آنچه در او بروز می‌کند، صرفاً اقتدار به مدد و کمک سلاح نباشد. سلاح مهم است و مرد مسلح، توانای دفاع است؛ اما مهم‌تر از سلاح، نیروی معنوی و قدرت روحی مرد مسلح است. این آن چیزی است که اقتدار ملی یک کشور را به‌صورت یک اقتدار معنوی و حقیقی و غیرقابل‌زوال درمی‌آورد. یک ملت با داشتن مردان و جوانان مسلح و سربازان شجاع و رشیدی که دل‌های آنها با نور ایمان روشن است و اراده‌های آنها با قدرت

^۱ بیانات ۸۷/۶/۵ و ۹۲/۵/۱ در دیدار نخبگان جوان و اساتید دانشگاه‌ها

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۸۰/۰۲/۲۸

و صلابت ایمان مستحکم است، دارای اقتداری است که نظیر آن را در سراسر جهان- بلکه در سراسر تاریخ- کمتر می‌توان پیدا کرد. امروز شما در چنین کسوتی قرار دارید... در جمهوری اسلامی ایران، نیروهای مسلح، عظمت و ابهت خود را فقط به قدرت سلاح نشان نمی‌دهند؛ بلکه در کنار آن، اقتدار معنوی آنها وابسته به نیروی ایمانی آنهاست.^۱

۳-۶- اقتدار

براساس تعریف دائره‌المعارف حکمرانی، اقتدار، حق فرمان دادن و فرمان‌برداری در یک سیستم سلسله‌مراتبی است، سلسله‌مراتبی که این حق را به فرمانده می‌دهد تا فرماندهی کند. سیستم سلسله‌مراتبی باید مشروعیتی داشته باشد که براساس آن، فرمان‌پذیری انجام گیرد نه اینکه براساس متقاعد کردن محاسبه منافع شخصی باشد. این سلسله‌مراتب محدود به اعتقادات مشترک و هنجارهایی است که آن را متناسب و معقول می‌سازد.

در فرهنگ علوم سیاسی اقتدار، نیرویی تعریف شده است که از قانون، عقل، سنت یا جذب و فره ناشی می‌شود و موجب مشروعیت قدرت می‌شود و مشخصه بارز آن شناسایی بی‌چون و چرای آن به وسیله کسانی است که انتظار می‌رود آن را گردن نهند. (فرهنگ علوم سیاسی، ۱۳۷۶، ص ۲۰)

همچنین اقتدار را حق یا توان یا حق و توان قبولاندن طرح‌ها، تجویزات یا دستورات بدون توسل به اغوا، چانه‌زنی یا زور است. (ترجمه حمید احمدی، ۱۳۸۱، ص ۵۳).

۱-۳-۶- اقتدار ملی

اقتدار در سطوح مختلف فردی و گروهی قابل طرح می‌باشد، اقتدار ملی جنبه خاص دارد. اقتدار ملی بر مجموع توانمندی‌های یک ملت در سطوح مختلف رهبری، کارگزاران، توده مردم و نهادهای مربوطه ناظر می‌باشد. اقتدار ملی از جنس قدرت سیاسی است، اما اقتدار از قدرت به معنای عام آن تغذیه می‌کند. (دکتر اصغر، افتخاری، ۱۳۸۰)

در معنی اصطلاحی، اقتدار ناظر بر «کارآمدی» است. تلفیق واژه «اقتدار» و «ملی» به معنی «کارآمدی دولت» و «کارآمدی نظام سیاسی در چارچوبی مشروع و مقبول در محیط ملی و عرصه بین‌المللی است». اقتدار ملی از ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، فن‌آوری علمی و نظامی - امنیتی برخوردار می‌باشد.

اقتدار درون‌زای نظام، یعنی این که اجزاء و عناصر قدرت نظام به گونه‌ای همبسته، مقوم و هم‌افزا باشند که کشور بتواند روی پای خود بایستد و عزت و سرافرازی خود را بدون وابستگی به دیگران حفظ و تقویت کند. در واقع اقتدار درون‌زا در بیان تعریف، چارچوبی را شامل می‌شود که ظرفیت‌های فکری، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و... نهفته در آنچه در عرصه نظری و چه در عرصه عملکرد،

^۱ بیانات در دانشکده‌ی افسری امام علی (ع) ۲۸ / ۰۷ / ۱۳۸۷

برگرفته از مبانی انقلاب و علل حدوث انقلاب اسلامی که باید به عنوان علل بقای نظام سیاسی و بالندگی هرچه بیشتر آن اثربخش باشد.

۷-۳- مدیریت جهادی از نگاه رهبر معظم انقلاب

در واکاوی و بررسی دیدگاه‌های مقام معظم رهبری نسبت مدیریت جهادی، به عناصر و ویژگی‌های متعددی برخورد می‌نماییم که اهم آنها در جدول ذیل ذکر شده است. در یک جمع‌بندی تعریف مدیریت جهادی را در دیدگاه مقام معظم رهبری چنین می‌توان ارائه کرد: مدیریت جهادی عبارت است از: مدیریت فراگرد به کارگیری جهادی منابع مادی و انسانی بر مبنای نظام ارزشی اسلامی با نیت الهی و مبتنی بر علم و درایت.

جدول ۱. عناصر و ویژگی‌های مدیریت جهادی از دیدگاه مقام معظم رهبری

ردیف	بیانات	عناصر و ویژگی‌ها	تاریخ
۱	... علاج تحریم فقط و فقط تکیه بر توانایی‌های ملی است. باید این توانایی‌ها را هر چه داریم نگاه داریم، دنبال کشف توانایی‌های جدید باشیم - که قطعاً هم توانایی‌های ما زیاد است- و به آنها تکیه کنیم و آنها را احیا کنیم، جوان‌های خودمان را وارد میدان بکنیم ... ظرفیت‌هایمان واقعاً بی‌پایان است و هر چه پیش برویم ظرفیت‌های جدیدی پیش می‌آید که البته باید با مدیریت جهادی این‌ها به دست بیاید؛ باتدبیر واقعی و با مدیریت جهادی این‌ها به دست می‌آید.	تکیه بر توانایی‌های ملی کشف توانایی‌های جدید تدبیر	۱۳۹۹/۰۵/۱۰
۲	«مدیریت شجاعانه، امیدوارانه، جهادی، با اشراف میدانی بر مشکلات -خیلی از مشکلات را در اتاق اداره و مدیریت و پشت میز نمی‌شود فهمید، باید رفت در صحنه، در عرصه تا مشکلات را بتوان لمس کرد- عدم انفعال در برابر دشمن، شرطی نکردن اقتصاد کشور به تصمیم این‌وآن»؛ یکی از مسائل مهم این است.	مدیریت شجاعانه، امیدوارانه، جهادی، با اشراف میدانی بر مشکلات، عدم انفعال در برابر دشمن، شرطی نکردن به تصمیم این‌وآن	۱۳۹۸/۰۲/۲۴
۳	کار جهادی یعنی کاری که هم در آن تلاش هست، خستگی‌ناپذیری هست، هم اخلاص هست؛ [یعنی] انسان می‌فهمد که برای خودش، برای پُر کردن کیسه‌ی خودش کار نمی‌کند، دارد برای مردم کار می‌کند، برای خدا کار می‌کند؛ هم این و هم عالمانه؛ یعنی بنشینند و با موازین علمی، با شیوه‌ی دقیق عالمانه راه‌های صحیح را پیدا کنند؛ هم باسواد باشند، کارآمد باشند.	تلاش، خستگی‌ناپذیری، اخلاص، عالمانه، کارآمد	۱۳۹۸/۰۱/۰۱
۴	مدیریت‌های جهادی الهام‌گرفته از ایمان اسلامی و اعتقاد به اصل «ما می‌توانیم» که امام بزرگوار به همه‌ی ما آموخت، ایران را به عزت و پیشرفت در همه‌ی عرصه‌ها رسانید.	اعتقاد به اصل «ما می‌توانیم»	بیانیه «گام دوم انقلاب» ۱۳۹۷/۱۱/۲۲
۵	باید مدیریت جهادی را بر دیوان‌سالاری‌های فرسوده ترجیح بدهیم؛ این یکی از اولویت‌های ما است؛ اصرار بر مدیریت جهادی. مسئولین کشور در قوه‌ی	بی‌انضباطی نیست؛ پُرکاری، باتدبیر	۱۳۹۶/۱۱/۲۹

	مجرئه، در قوه‌ی قضائیه، در بخش‌های مختلف، مدیریت جهادی را دنبال نکنند. مدیریت جهادی به معنای بی‌انضباطی نیست؛ پرکاری، باتدبیر حرکت کردن، شب‌روزی نشناختن و دنبال کار را گرفتن، این معنای مدیریت جهادی است.	حرکت کردن، شب‌روزی نشناختن و دنبال کار را گرفتن	
۶	روحیه‌ی جهادی و تلاش مضاعف و خستگی‌ناپذیر و بدون چشمداشت. در نظر گرفتن کارآمدی، تدین، انقلابی بودن، پرکاری و جهادی عمل کردن در انتخاب همکاران و مدیران زیرمجموعه	تلاش مضاعف، خستگی‌ناپذیر، بدون چشمداشت. در نظر گرفتن کارآمدی، تدین، انقلابی بودن، پرکاری و جهادی عمل کردن در انتخاب همکاران و مدیران زیرمجموعه	۱۳۹۶/۰۶/۰۴
۷	این اگر بود، کارها راه می‌افتد؛ این اگر بود، بن‌بست‌ها باز می‌شود، شکافته می‌شود؛ [یعنی] کار فراوان، پر حجم و باکیفیت و مجاهدانه و انقلابی یعنی چه؟ بعضی خیال می‌کنند وقتی می‌گوییم انقلابی، یعنی بی‌نظم؛ نخیر، اتفاقاً یکی از خطوط اصلی انقلابی‌گری، نظم است؛ منتها انقلابی، یعنی اینکه خودمان را سرگرم کارهای حاشیه‌ای و تشریفاتی و زرق‌وبرقی و مانند این‌ها نکنیم	کار فراوان، پر حجم و باکیفیت و مجاهدانه و انقلابی، منظم	۱۳۹۶/۰۲/۱۰
۸	ما هر جا یک مدیریت انقلابی فعال پُر تحرک داشتیم، کار پیش رفته است؛ هر جا مدیریت‌های ضعیف، بی‌حال، ناامید، غیرانقلابی و بی‌تحرک داشتیم؛ کارها یا متوقف مانده است، یا انحراف پیدا کرده است. این مسئله‌ای است که وجود دارد؛ یک اشکالی و یک ضعفی است که وجود دارد؛ باید مدیرانمان ان‌شاءالله پُر انگیزه‌تر باشند، کارآمدتر باشند، تلاش بیشتری را انجام بدهند و به حول و قوه‌ی الهی همین‌جور هم خواهد شد. من به‌طور قاطع عرض می‌کنم که اگر مدیریت در بخش‌های مختلف کشور، متدین باشد، انقلابی باشد و کارآمد باشد، همه‌ی مشکلات کشور حل خواهد شد؛ ما مشکل غیرقابل حلی در کشور نداریم.	متدین، انقلابی و کارآمد	۱۳۹۶/۰۱/۰۱
۹	این توصیه‌ی مخصوص سال ۹۳ نیست، هم عزم ملی و هم مدیریت جهادی برای امسال (۱۳۹۴) و برای همه‌ی سال‌های پیشرو برای ملت ما مورد نیاز است.	پیشرو	۱۳۹۴/۰۱/۰۱
۱۰	... جهاد عبارت است از تلاشی که در مقابل یک دشمنی‌ای انجام می‌گیرد؛ هر جور تلاشی جهاد نیست. جهاد عبارت است از آن تلاشی که در برابر یک چالش خصمانه از سوی طرف مقابل صورت می‌گیرد؛ این جهاد است. آن وقت معنای مدیریت جهادی در اینجا این است که توجه بکنید که حرکت علمی کشور و نهضت علمی کشور و پیشرفت علمی کشور مواجه است با یک چالش خصمانه که در مقابل این چالش خصمانه شما که استاید، شما که دانشجو هستید، باید بایستید؛ این شد حرکت جهادی و مدیریت دستگاه؛ چه مدیریت دانشگاه، چه مدیریت وزارت، چه مدیریت هر بخشی از بخش‌های گوناگون این عرصه‌ی عظیم، خواهد شد مدیریت جهادی.	تقابل با چالش خصمانه	۱۳۹۳/۰۴/۱۱
۱۱	عامل مهم مدیریت جهادی عبارت است از خودباوری و اعتمادبه‌نفس و اعتماد به کمک الهی. اینکه من نام مبارک امام باقر (علیه‌السلام) و نام مبارک امیرالمؤمنین و تبریک ایام مبارک رجب را در طلیعه‌ی عرایضم عرض	خودباوری و اعتمادبه‌نفس و	۱۳۹۳/۰۲/۱۰

	اعتماد به کمک الهی	می‌کنم، به‌خاطر این است؛ در همه‌ی کارها توکل به خدای متعال و استمداد از کمک الهی [کنیم]؛ به کمک‌های الهی اعتماد کنیم.	
۱۳۹۳/۰۱/۰۱	فهم تحولات محیط اطراف	گاهی می‌شود که مسئول، متوجه نیست چه دارد می‌گذرد در متن جامعه، اما آن جوان در متن جامعه است، او می‌فهمد؛ آن عزم ملی و مدیریت جهادی که عرض کردیم در زمینه‌ی فرهنگ، این است.	۱۲
۱۳۹۲/۰۲/۲۳	ایمان و پابندی و تقوا	ایمان و پابندی و تقوا را؛ نه به‌صورت یک سربار، بلکه به شکل یک عنصر اصلی در بافت مجموعه و در بافت کار	۱۳
۱۳۹۲/۰۲/۲۳	روحیه خدمت به مردم کار و تلاش با نیت الهی مبتنی بر علم و درایت	در اداره کشور باید روحیه خدمت به مردم با نیت خدایی و با تکیه بر علم و درایت یا همان روحیه مدیریت جهادی حاکم باشد تا بتوان از مشکلات عبور کرد و به پیش رفت... اگر مدیریت جهادی یا همان کار و تلاش با نیت الهی و مبتنی بر علم و درایت حاکم باشد، مشکلات کشور... قابل حل است.	۱۴
۱۳۸۶/۰۴/۲۵	مبارزه برای یک هدف والا و مقدس... جهادی عمل کردن	جهاد یعنی مبارزه برای یک هدف والا و مقدس... جهادی عمل کردن، مفهوم خاصی دارد. هر جور کاری، جهادی نیست. جهاد با جهد و تلاش از لحاظ ریشه یکی‌اند؛ یعنی در آن معنای جهد و کوشش وجود دارد؛ اما جهاد فقط این نیست؛ جهاد یعنی مبارزه... در حرکت جهادی، در علم جهادی، در تحقیق جهادی، این عنصر حتماً شرط است.	۱۵
۱۳۸۶/۰۴/۲۵	مجاهدت و اجتهاد و تلاش هدفمند، متوجه به آرمان‌ها هوشمندانه و عاقلانه و دشمن‌شکن	مدیریت برخاسته‌ی از مجاهدت و اجتهاد و تلاش... کار جهادی باید هدفمند، درست متوجه به آرمان‌ها و هوشمندانه و عاقلانه و دشمن‌شکن باشد.	۱۶
۱۳۷۰/۰۱/۱۲	بسیجی انقلابی، مؤثر، سر از پا نشناخته، عاشقانه، حتی با دست خالی	در سازندگی درونی به شکل جهادی، به شکل بسیجی، به شکل انسان‌های انقلابی، بدون انتظار فراهم آمدن همه‌ی جزئیاتی که برای آدم‌های معمولی لازم و مؤثر است، سر از پا نشناخته، عاشقانه، با جوشش ابتکار و استعداد، بدون این‌که گفته شود این را نداریم و آن را نداریم، حتی با دست خالی شرکت کنند.	۱۷
۱۳۷۰/۰۱/۰۱	متکی به عشق و شوق و ابتکار و خلاقیت	سازندگی، آنجا که متکی به عشق و شوق و ابتکار و خلاقیت انسان‌ها باشد، با همه‌ی فقدها و نداشته‌ها هم میسر است.	۱۸
۱۳۹۴/۱۱/۱۴	پرهیز از تنبلی و کم‌کاری	یکی هم پرهیز از تنبلی و کم‌کاری است. کسالت، کم‌کاری و تنبلی، یک انسان راه یک خانواده راه، یک کشور و یک ملت را تباه می‌کند. همه باید کار کنند؛ کار جهادی.	۱۹
۱۳۹۳/۰۴/۱۱	مدیریت جهادی	معنای مدیریت جهادی در اینجا این است که توجه بکنید که حرکت علمی کشور و نهضت علمی کشور و پیشرفت علمی کشور مواجه است با یک چالش خصمانه.	۲۰
۱۳۹۱/۵/۳	ترکیب آرمان‌گرایی با واقع‌بینی ترکیب تدبیر با مجاهدت	اگر ما توانستیم آرمان‌گرایی را با واقع‌بینی و واقع‌گرایی همراه کنیم، ترجمه‌ی عملیاتی‌اش می‌شود اینکه ما تدبیر را با مجاهدت ترکیب کنیم؛ هم مجاهدت کنیم و مجاهدانه حرکت کنیم، هم این حرکت مجاهدانه در یک چهارچوب تدبیر شده‌ای قرار بگیرد.	۲۱

۱۳۹۳/۰۲/۱۰	کارآمدی ناشی از دانش و هوش و پشتکار و ابتکار و عزمِ راسخ	حقیقت کارآمدی، کارآمدی ناشی از دانش و هوش و پشتکار و ابتکار و عزمِ راسخ که خوشبختانه ما این را در این مجموعه مشاهده می‌کنیم؛ این نگاه ما به کل حرکت کشور است.	۲۲
۱۳۹۳/۰۴/۱۱	دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی تلاشی در مقابل دشمنی مدیریت جهادی	باید دشمن را شناخت، دید. دشمنی او را باید فهمید، نقشه‌ی او را باید تشخیص داد. ... چون جهاد عبارت است از تلاشی که در مقابل یک دشمنی‌ای انجام می‌گیرد.	۲۳
۱۳۹۳/۰۳/۰۴	شمولت مدیریت جهادی به‌دوراز انگیزه‌های شخصی انگیزه‌ی خدمت به مصالح کشور	ما اول امسال عرض کردیم «مدیریت جهادی»؛ این مدیریت جهادی مخصوص دولت نیست، شامل مجلس هم هست؛ طبعاً در حوزه‌ی کار مسئولیت خود مجلس، یعنی تقنین و نظارت که عمده‌ترین مسئولیت‌های مجلس است. این مسئولیت‌ها اگر به‌طور جدی، به‌دوراز انگیزه‌های شخصی، به‌دوراز هر چیزی جز انگیزه‌ی خدمت به مصالح کشور انجام بگیرد، بزرگ‌ترین کار جهادی است؛	۲۴
۱۳۹۳/۰۲/۱۰	مدیران جهادی باپشتکار، باهمت، با توکل به خدای متعال، با تشویق نیروهای بااستعداد، با عزمِ راسخی	امروز شما جوان‌های این کشور، فعالان این کشور و مدیران جهادی بارز، توانسته‌اید... باپشتکار، باهمت، با توکل به خدای متعال، با تشویق نیروهای بااستعداد، با عزمِ راسخی که مدیران ما به کار بردند، این کار اتفاق افتاد.	۲۵
۱۳۹۳/۰۲/۱۰	خودباوری و اعتمادبه‌نفس اعتماد به کمک الهی	عامل مهم مدیریت جهادی عبارت است از خودباوری و اعتمادبه‌نفس و اعتماد به کمک الهی.	۲۶
۱۳۹۳/۰۱/۰۱	با منطق محکم و بایبان روشن	علما، اساتید، روشنفکران انقلابی، هنرمندان متعهد، این‌ها نگاه نقادانه خودشان را نسبت به اوضاع فرهنگی کشور همچنان داشته باشند و تذکر بدهند. البته من در مورد تذکرات، معتقدم باید با منطق محکم و بایبان روشن... آن عزمِ ملی و مدیریت جهادی که عرض کردیم در زمینه فرهنگ، این است.	۲۷
۱۳۹۲/۱۲/۲۹	مشارکت مردم	آنچه برای بنای زندگی و سازندگی آینده مورد انتظار است، بدون مشارکت مردم تحقق‌پذیر نیست.	۲۸
۱۳۹۲/۱۲/۲۰	همت جهادی، تحرک جهادی، علمی، پرقدرد، با برنامه، مجاهدانه	با حرکت عادی نمی‌شود پیش رفت؛ با حرکت عادی و احياناً خواب‌آلوده و بی حساسیت نمی‌شود کارهای بزرگ را انجام داد؛ یک‌همت جهادی لازم است، تحرک جهادی و مدیریت جهادی برای این کارها لازم است. باید حرکتی که می‌شود، هم علمی باشد، هم پرقدرد باشد، هم با برنامه باشد و هم مجاهدانه باشد.	۲۹
۱۳۹۳/۰۲/۱۰	خودباوری و اعتمادبه‌نفس و اعتماد به کمک الهی	عامل مهم مدیریت جهادی عبارت است از خودباوری و اعتمادبه‌نفس و اعتماد به کمک الهی.	۳۰

عناصر و ویژگی‌های مدیریت جهادی از دیدگاه مقام معظم رهبری

تکیه بر توانایی‌های ملی	کشف توانایی‌های جدید	تدبیر	مدیریت شجاعانه، امیدوارانه، جهادی	إشراف میدانی بر مشکلات	عدم انفعال در برابر دشمن
شرطی نکردن به تصمیم این و آن	تلاش	خستگی ناپذیری	اخلاص	عالمانه عمل کردن	کارآمدی
اعتقاد به اصل «ما میتوانیم»	پرهیز از بی‌انضباطی	پرکاری	شب‌روزی نشناختن و دنبال کار را گرفتن	تلاش مضاعف	بدون چشمداشت کار کردن
تدین	بر تباری و جهادی عمل کردن در انتخاب همکاران و مدیران	انقلابی بودن	کار فراوان، پرحجم و باکیفیت و مجاهدانه و انقلابی	نظم	پیشرو
تقابل با چالش خصمانه	اعتماد به کمک الهی	فهم تحولات محیط اطراف	ایمان و پابندی و تقوا	روحیه خدمت به مردم	کار و تلاش با نیت الهی
تلاش مبتنی بر علم و درایت	مبارزه برای یک هدف والا و مقدس	مجاهدت و اجتهاد	هدمند، متوجه به آرمان‌ها	هوشمندانه و عاقلانه و دشمن‌شکن	مؤثر
سر از پا نشناختن	متکی به عشق و شوق	ابتکار و خلاقیت	پرهیز از تنبلی و کم‌کاری	ترکیب آرمان‌گرایی یا واقع‌بینی	ترکیب تدبیر با مجاهدت
دانش و هوش و پشتکار و ابتکار و عزم راسخ	دشمن‌شناسی	دشمن‌ستیزی	تلاش در مقابل دشمنی	انگیزه‌ی خدمت به مصالح کشور	عدم لحاظ انگیزه‌های شخصی
پشتکار	همت	توکل به خدای متعال	تشویق نیروهای با استعداد	با عزم راسخی	خودباوری و اعتماد به نفس
	با منطقی محکم و بایبان روشن	مشارکت مردم	تحریک جهادی	برنامه‌ریزی	

۸-۳- قدرت درون‌زای نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه مقام

معظم رهبری

قدرت درون‌زا یعنی این که کشور بتواند روی پای خود بایستد و بتواند عزت و سرافرازی خود را در وابستگی به دیگران به دست نیاورد. البته نظام جمهوری اسلامی با این معنی از قدرت درون‌زا، همواره به داخل متکی بوده است اما هنوز تا رسیدن به استحکام درونی لازم فاصله دارد.

قدرت درون‌زای نظام از دیدگاه رهبر معظم انقلاب، یعنی این که اجزاء و عناصر نظام به گونه‌ای همبسته، مقوم و هم‌افزا باشند که کشور در برابر بیگانگان قوی شود و بتواند روی پای خود بایستد و عزت و سرافرازی خود را بدون وابستگی به دیگران حفظ و تقویت کند. در واقع قدرت درون‌زا در

بیان مفهوم، چارچوبی را شامل می‌شود که تمامی ظرفیت‌های فکری، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و... نهفته در آنچه در عرصه نظری و چه در عرصه عملکرد، برگرفته از مبانی انقلاب و علل حدوث انقلاب اسلامی که باید به‌عنوان علل بقای نظام سیاسی و بالندگی هرچه بیشتر آن اثربخش باشد. انقلاب اسلامی با رهبری حضرت امام (ره) و با تکیه بر شعار نه شرقی و نه غربی در واقع محصول پیروزی رویکرد قدرت درون‌زا و اتکا به ظرفیت‌ها و نیروهای داخلی بود.

جدول ۲. عناصر و عوامل و الزامات قدرت درون‌زای نظام مقدس جمهوری اسلامی از دیدگاه رهبر معظم

انقلاب

ردیف	بیانات	عناصر و عوامل و الزامات	تاریخ
۱	راه همانی [است] که عرض کردیم: تکیه‌ی به استعداد درونی، تکیه‌ی به ظرفیت‌های داخلی کشور، تکیه‌ی به همین جوان‌ها، تکیه‌ی به ابتکاری که جوان‌ها می‌زنند، کاری که دنبال می‌کنند، دانشی که تحصیل و تبدیل به فناوری می‌کنند.	تکیه‌ی به استعداد درونی، تکیه‌ی به ظرفیت‌های داخلی کشور، تکیه‌ی به جوان‌ها، تکیه‌ی به ابتکار جوان‌ها	۱۳۹۵/۰۵/۱۱
۲	دولتی‌ها هم بدانند که آنچه می‌تواند آنها را بر انجام‌وظیفه‌ی خودشان قادر کند تکیه‌بر نیروی داخلی است؛ تکیه‌بر نیروی مردم است.	تکیه‌بر نیروی داخلی است؛ تکیه‌بر نیروی مردم	۱۳۹۳/۱۰/۱۷
۳	من بارها این را عرض کردم در جلسات عمومی و همچنین در جلسات خصوصی با مسئولین دولتی، نگاهشان به دست بیگانه نباشد.	نگاه مسئولان به درون	۱۳۹۳/۱۰/۱۷
۴	تا وقتی که ما چشمان به دست دیگران باشد، دنبال این باشیم که کدام مقدار از تحریم‌ها کم شد، کدام مقدار چنین شد، فلان حرف را فلان مسئول آمریکایی گفت یا نگفت به‌جایی نمی‌رسیم.	نگاه مسئولان به درون	۱۳۹۲/۱۱/۲۸
۵	از مسئولین می‌خواهیم به مردم اعتماد کنند، به نیروی داخلی اعتماد کنند، سعی کنند این سرچشمه‌ی فیاض تمام‌نشدن را در داخل، خروشان و فروزان و جوشان کنند؛ این اگر شد، همه‌ی درهای بسته باز خواهد شد.	اعتماد به مردم و نیروی داخلی	۱۳۹۲/۱۱/۲۸
۶	آنچه کشور را نجات می‌دهد، تکیه به نیروی داخلی و نگاه به درون است؛ هم در زمینه‌ی اقتصاد، هم در زمینه‌ی مسائل گوناگون اجتماعی و سیاسی، هم در زمینه‌ی مسائل فرهنگی.	تکیه به نیروی داخلی و نگاه به درون در تمامی زمینه‌ها	۱۳۹۲/۱۱/۱۹
۷	آحاد ملت ما وحدت خودشان را حفظ کنند؛ آحاد ملت، مسئولین، نخبگان نگذارند حواشی گوناگون، متن را مخدوش کند. امروز متن حرکت ملت، ایجاد اقتدار درونی است، ایستادگی در مقابل طوفان‌های مخالفت و معارضة است.	حفظ وحدت	۱۳۹۲/۱۱/۱۹
۸	یک ملت، دولت و حکومت فعال، در همه‌ی زمینه‌ها فعال است؛ در مسائل بین‌المللی، منطقه‌ای و دیپلماسی این فعالیت‌ها لازم است؛ منتها امید ما بایستی به پشتیبانی و	در همه‌ی زمینه‌ها فعال امید به پشتیبانی و کمک الهی و به نیروی داخلی ملت	۱۳۹۲/۱۰/۱۹

		کمک الهی و به نیروی داخلی ملت و کشور باشد؛ این است که کشور را بیمه می‌کند.	
۱۳۹۲/۰۸/۱۲	اتکا به قدرت و توانایی‌های خود	یک ملت اگر به قدرت خود، به توانایی‌های خود متکی بود، دیگر از اخم یک کشور، از تحریم یک کشور متلاطم نمی‌شود؛ این را باید ما حل کنیم.	۹
۱۳۹۲/۰۸/۱۲	اتکا به قدرت درونی یک ملت	ما برای مسائل اقتصادی کشور همه‌ی تلاشمان بایستی متمرکز باشد بر روی مسائل داخلی؛ آن پیشرفتی، آن گشایشی ارزش دارد که متکی باشد به قدرت درونی یک ملت.	۱۰
۱۳۹۲/۰۸/۱۲	اتکا به نیروی درون‌زا	در عرصه‌ی دیپلماسی هم آن کشوری موفق است که متکی باشد به نیروی درون‌زا؛ آن دولتی می‌تواند در پشت میز مذاکره‌ی دیپلماسی حرف خودش را سبز بکند و به مقصود و نتایج موردنظر خودش دست پیدا بکند که متکی باشد به یک اقتدار درونی؛ توانایی‌های درونی؛ حساب می‌برند از یک چنین دولتی.	۱۱
۱۳۹۰/۱۲/۰۳	باور به حمایت الهی و قدرت درونی و استعداد درونی	وقتی که یک ملت تصمیم می‌گیرد بایستد، وقتی که به حمایت الهی و به قدرت درونی خود و استعداد درونی خودباور داشت و باور کرد، چیزی نمی‌تواند جلوی او را بگیرد.	۱۲
۱۳۸۸/۱۱/۱۳	عزم برای قدرتمند شدن	اگر مقتدر نباشیم، مقتدران عالم بر روی ما اثر می‌گذارند؛ دیگر مجالی باقی نمی‌ماند تا ما بخواهیم حتی روی همسایگان خود یا هم‌کیشان خودمان تأثیر بگذاریم، چه برسد بر روی کل بشریت. پس باید قدرت پیدا کرد.	۱۳
۱۳۸۸/۱۱/۰۶	عزم برای قدرتمند شدن	اگر بخواهیم مسلمان زندگی کنیم، باید قدرتمند باشیم تا بتوانیم از خودمان و از هدف و عقایدمان در مقابل دشمن دفاع کنیم. باید قدرتمند باشیم تا بتوانیم از حقوق کشورمان، از حقوق ملتمان - به‌عنوان یک ملت - از حقوق خودمان دفاع کنیم؛ ما دنبال این هستیم.	۱۴
۱۳۸۷/۰۱/۰۱	استقامت و شجاعت و ایستادگی	این ملت هر چه دارد بر اثر استقامت و شجاعت و ایستادگی خود دارد و قدرت خود را از درون خود و از ذات خود به دست آورده است.	۱۵
۱۳۸۲/۰۵/۱۵	عزم برای قدرتمند شدن	ما باید قدرت خود را زیاد کنیم، و آلا هرگونه عقب‌نشینی در مقابل قدرت متکبر و زورگو، یک‌طرفه و تشویق به تعرض و تجاوز بیشتر خواهد بود.	۱۶
۱۳۸۰/۱۲/۲۷	حفظ و افزایش عناصر قدرت در درون نظام	تهدید هست؛ تهدید، عمومی است. راه حل آن هم حفظ و افزایش عناصر قدرت در درون نظام است.	۱۷
۱۳۷۸/۰۹/۰۱	اتصال دولت و ملت به هم	اقتدار این کشور به همین است که دولت و ملت به هم وصل هستند.	۱۸

عناصر و الزامات قدرت درون‌زای نظام جمهوری اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری

تکیه به استعداد درونی	تکیه به ظرفیت‌های داخلی کشور	تکیه به جوان‌ها	تکیه به ابتکار جوان‌ها	تکیه بر نیروی داخلی و مردم
نگاه مسئولان به درون	اعتماد به مردم و نیروی داخلی	تکیه به نیروی داخلی و نگاه به درون در تمامی زمینه‌ها	حفظ وحدت	فعال در همه‌ی زمینه‌ها
امید به پشتیبانی و کمک الهی	امید به نیروی داخلی ملت	اتکا به قدرت و توانایی‌های خود	اتکا به قدرت درونی یک ملت	اتکا به نیروی درون‌زا
باور به حمایت الهی	باور به قدرت درونی	باور به استعداد درونی	عزم برای قدرتمند شدن	استقامت
شجاعت	ایستادگی	عزم برای قدرتمند شدن	حفظ و افزایش عناصر قدرت در درون نظام	اتصال دولت و ملت به هم

۹-۳- ویژگی‌ها و عناصر مشترک بین مدیریت جهادی و قدرت درون‌زای

نظام ج.ا.ا. از منظر مقام معظم رهبری

طبق توضیحات فوق از منظر مقام معظم رهبری وجوه اشتراکی زیادی بین ویژگی‌های مدیریت جهادی و عناصر استحکام‌بخش قدرت درون‌زای نظام ج.ا.ا. وجود دارد که مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از: تکیه به استعداد و توانایی‌های درونی- خودباوری، اعتماد به نفس و اعتقاد به اصل «ما می‌توانیم»- اعتماد و تکیه به نیروی داخلی و نگاه به درون در تمامی زمینه‌ها - مشارکت همه‌جانبه - اتکا به قدرت درونی و نیروی درون‌زای ملت - ارزش محوری- باور به قدرت و استعداد درونی - کار فراوان، پُر حجم و با کیفیت و مجاهدانه، انقلابی و عدم انفعال در برابر دشمن - مدیریت مبتنی بر ایمان و عبودیت- تدین، اخلاص و باور به حمایت الهی - فهم تحولات محیط اطراف و اشراف میدانی بر مشکلات - قدرت و توانایی ایستادگی - ترکیب آرمان‌گرایی با واقع‌بینی، هدفمند و متوجه به آرمان‌ها - ترکیب تدبیر با مجاهدت - دشمن‌شناسی، دشمن‌ستیزی و تلاش در مقابل دشمنی- اتصال دولت و ملت به هم و مشارکت مردم - ابتکار، خلاقیت و عالمانه عمل کردن - همت، پشتکار همراه با توکل به خدای متعال

جهادی داشتن نیت الهی و انگیزه معنوی هست، لذا تأثیر آن بر روندها و بروندادها در جهت تقویت قدرت درونزای نظام بسیار زیاد است.

تلاش، مشارکت و تعاون در اجرای کارهای زمین مانده و فداکاری و تقبل وظایف جدید به واسطه‌ی داشتن روحیه‌ی اخلاص، خطرپذیری و جرئت در انجام دادن امور سخت و استقبال از خطر، توان ایجاد حس اعتماد متقابل و مهربانی در گروه که باعث ایجاد هماهنگی و همدلی در بین افراد می‌شود و انجام دادن کارهای دسته‌جمعی را سهل‌تر و روان‌تر می‌کند و موانع اجرایی را به سرعت از سر راه کنار می‌زند. همچنین عوامل بازدارنده هیچ‌گونه تأثیر سویی در عزم و اراده‌ی راسخ آنها نخواهد گذاشت و توان مقاومت طولانی در مقابل سختی‌ها و ناامیدی و تسلیم نشدن در برابر فشارهای مختلف، به دلیل داشتن روحیه‌ی اعتماد به نفس، خودباوری، توکل به خداوند و انجام کارها برای رضای خدا و امید به نصر او توان برون رفت از مشکلات، مخمصه و گرفتاری‌های پیچیده و دشوار و در اختیار گیری خلاقیت و ابتکار عمل در شرایط بحرانی، به دلیل داشتن روحیه‌ی خلاق و درعین حال ویژگی خوداتکایی مدیریتی و خودکنترلی، چه در ابعاد اجرایی و چه نظارتی، با توجه به اختیارات توزیع شده در بین آنها که تصمیم‌گیری مستقل را در مواقعی که امکان ارتباط تشکیلاتی مقدور نیست، فراهم می‌نماید. تمامی این مولفه‌ها و مشخصه‌ها در تولید و تقویت و توسعه قدرت و اقتدار درون‌زا بسیار مؤثر هستند.

۵- مدل مفهومی و تشریح آن

تقویت اقتدار درون‌زای نظام ج.ا.ا.

مدل مفهومی کارکرد مدیریت جهادی در اقتدار درون‌زای نظام ج.ا.ا.

فرهنگ صبر جزء لاینفک مدیریت جهادی به شمار می‌آید. مدیریت جهادی با تقویت و ترویج فرهنگ صبر و استقامت موجب ظرفیت‌سازی و توسعه منابع ملی در سطوح مختلف می‌شود که این امر موجب تقویت و رضایتمندی جامعه می‌گردد و باعث افزایش قدرت، توانایی، استقامت، آمادگی، انسجام و وحدت کلمه و اتحاد مردم و مسئولان می‌شود که در نهایت قدرت کشور افزایش می‌یابد و موجب افزایش اقتدار درون‌زای نظام مقدس ج.ا.ا. می‌گردد.

مدیریت جهادی با تزریق روحیه خودباوری و اعتماد به نصرت الهی نسبت به عواملی که موجب تحقیر شدن می‌شوند مقابله می‌کند و سبب تقویت عوامل و عناصر اعتماد زایی سازمانی و ملی و ظرفیت‌سازی و توسعه منابع ملی و تشویق و شور ملی می‌گردد و سبب رشد و پیشرفت فردی و سازمانی و اجتماعی و تقویت اعتقادات و ارزش‌های اسلامی می‌شود که این امر موجب تقویت عوامل و عناصر قدرت می‌گردد و اقتدار درون‌زا را قوت می‌بخشد.

مدیریت جهادی با کار فراوان، پُرحجم و باکیفیت و مجاهدانه و انقلابی با همه چالش‌ها مقابله و با نگاه به درون و تلاش مبتنی بر علم و درایت نسبت به حل مشکلات کشور اقدام می‌کند. این امر سبب تقویت عوامل و عناصر اعتماد زایی سازمانی و ملی، ظرفیت‌سازی و تکیه‌ی به استعداد درونی، ظرفیت‌های داخلی کشور و تکیه بر نیروی داخلی، مردم و ابتکار جوان‌ها می‌گردد که موجب اتصال دولت و ملت به هم و حفظ وحدت و توسعه منابع ملی و تقویت رضایتمندی مردم و رشد و پیشرفت جامعه و قدرتمند شدن نظام جمهوری اسلامی می‌گردد.

مدیریت جهادی با باور به استعداد و قدرت درونی، برنامه‌ریزی و پرهیز از بی‌انضباطی و کشف توانایی‌های جدید باعث پیشرفت در تمامی حوزه‌ها و تقویت عوامل و عناصر ظرفیت‌سازی و توسعه منابع ملی می‌شود که خود سبب می‌شود وحدت، صمیمیت، همدلی و برادری در بین مسئولین و مردم گسترش یابد و آحاد ملت در کنار مسئولین عزم راسخ برای قدرتمند شدن پیدا کنند که عامل بسیار مؤثری در جهت تقویت اقتدار درون‌زای نظام مقدس ج.ا.ا. به حساب می‌آید.

مدیریت جهادی با سازمان‌دهی قوی، مشارکت مردم، برنامه‌ریزی و پرهیز از بی‌انضباطی سبب کشف ظرفیت‌های جدید، تقویت ظرفیت‌سازی، توسعه منابع، کاهش هزینه‌های اضافی و رشد و پیشرفت فردی و سازمانی و اجتماعی و اعتماد زایی سازمانی و ملی می‌گردد و بدین ترتیب موجب حفظ و افزایش عناصر و مؤلفه‌های قدرت در درون نظام و به تبع آن افزایش اقتدار درون‌زای نظام مقدس جمهوری اسلامی می‌گردد.

با وقوع انقلاب اسلامی، جهاد شکل گرفت و مدیریت اسلامی حاکم گردید لذا مدیریت جهادی را به نوعی می‌توان مدیریت اسلامی نامید که دارای فرهنگ و تمدن اصیل، حیات و بالندگی می‌باشد، این فرهنگ و تمدن، از اصول ارزشی تشکیل گردیده

است که ثابت است و ریشه در نیازهای جاوید انسان‌ها دارند که مبتنی بر فطرت هستند. مدیریت جهادی مطابق با اقتضائات فرهنگ انقلاب اسلامی و تمدن کهن ایرانی، اسلامی در دستگاه جهاد شکل پذیرفت و به مردم توجه و پایه مردمی داشت. در این پژوهش با بررسی ابعاد، مؤلفه‌ها، ویژگی‌ها و کارکردهای مدیریت جهادی دریافتیم که مدیریت جهادی به عنوان سبکی از مدیریت تاثیر مستقیم در افزایش مولفه های قدرت یک کشور و نظام سیاسی دارد و به جرئت می‌توان افزایش اقتدار درون‌زا را جز دستاوردهای مدیریت جهادی عنوان نمود که موجب بازدارندگی می‌گردد. لذا لزوم بازنگری در فرهنگ و مدیریت اداری بر مبنای مدیریت جهادی امری مهم در راستای افزایش اقتدار درون‌زای نظام مقدس جمهوری اسلامی و به تبع آن افزایش بازدارندگی می‌باشد.

۶- پیشنهادها

- تقویت روحیه جهادی از طریق تربیت و حفظ نیروهای ارزشی، متدین، متخصص و کارآمد
- تحول ساختاری در نظام دیوان‌سالاری و بدنه مدیریتی کلان کشور و استفاده از افراد متعهد، متخصص، دلسوز و باتقوا در لایه‌های حکومتی و مدیریتی و توجه به جوان‌گرایی در کنار تجربه‌گرایی.
- پرهیز از شعارزدگی در مواجهه با مقوله مدیریت جهادی
- تحول و اصلاحات کلان نظام ساختاری و قوانین و مقررات و نظامات منسوخ شده گذشته در جهت تسهیل استقرار فرهنگ مدیریت جهادی و کاربست آن.
- تحول و اصلاح نظامات گزینش، انتصاب و ارتقاء نظام سیاسی و اداری کشور.

۷- منابع:

منابع فارسی

۱. قرآن کریم
۲. ابراهیمی فر، عبدالجواد (۱۳۸۶)، مبانی اعتقادی فرهنگ و مدیریت جهادی.
۳. استونر، جیمز؛ و فریمن، ادوارد. (مؤلفین)، (۱۳۷۵)، مدیریت، پارسائیان، علی؛ و اعرابی، محمد. (مترجمین)، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، چاپ اول، جلد اول.
۴. احمدی، حمید (۱۳۸۱)، ترجمه فرهنگ علوم سیاسی آکسفورد، تهران.
۵. استیون لوکس، (۱۳۷۵)، قدرت: نگرش رادیکال، ترجمه عماد افروغ، تهران، نشر رسا.
۶. افتخاری، اصغر، (۱۳۸۰)، اقتدار ملی، جامعه‌شناسی سیاسی قدرت از دیدگاه امام خمینی (ره)، انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی نیروی انتظامی چاپ اول.
۷. اقتداری، علی محمد، سازمان و مدیریت، نشر مولوی، تهران، ۱۳۸۴.
۸. باب دوویت و ران میبر، ترجمه پور صادق، ناصر و جهانگیر، اصغر (۱۳۹۴)، استراتژی فرآیند، محتوا، زمینه نگرش بین‌المللی انتشارات واژگان، تهران، انتشارات واژگان.
۹. بشری، اسماعیل (۱۳۸۱)، نقش روحیه در قدرت نظامی و تأثیر آن بر اقتدار ملی، تهران، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، ش ۱۱ و ۱۲.
۱۰. پالوج، حیران، نقی پور (۱۳۸۶). «نقش مدیریت جهادی در توسعه روستایی و خودکفایی محصولات کشاورزی». مجموعه مقالات اولین همایش ملی فرهنگ و مدیریت جهادی (جلد دوم). دفتر خدمات فناوری آموزشی.
۱۱. دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۳)، «لغتنامه دهخدا»، جلد نهم، چاپ اول، تهران، مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
۱۲. راغب اصفهانی (۱۳۶۳)، مفردات الفاظ القرآن، المكتبة المرتضوية، چاپ دوم، ص ۱۰۱
۱۳. رضاییان، علی (۱۳۸۰)، مبانی سازمان مدیریت، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)،
۱۴. رضاییان، علی (۱۳۹۱)، اصول مدیریت، چاپ ۲۳، سمت، تهران.
۱۵. زین‌الدین جبعی عاملی، الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية، (بيروت، دارالعالم الاسلامي)، ج ۲، ص ۳۷۹
۱۶. سرور اخلاقی؛ غلام (۱۳۹۰)، رابطه قدرت و عدالت در فقه سیاسی، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی، قم
۱۷. شیخ صدوق، ابن بابویه (۱۴۱۳ ق)، من لایحضر الفقیه، انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
۱۸. شیخی، عبدالمجید، درآمدی بر آسیب‌شناسی فرهنگ جهادی، خردادماه ۱۳۸۶

۱۹. عظیمی، حسینعلی (۱۳۶۹)، «طلایه‌داری جهاد سازندگی و راه تداوم در دهه دوم انقلاب». مجموعه مقالات و سخنرانی‌های اولین کنگره بزرگ نهادهای انقلاب اسلامی، دبیرخانه کنگره، سازمان تبلیغات اسلامی
۲۰. علامه طباطبایی، سید محمدحسین، تفسیر المیزان، ج ۱۴، ص ۴۱۱
۲۱. عمید، حسن، فرهنگ عمید، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۹.
۲۲. عمید زنجانی، عباسعلی (۱۳۶۷)، فقه سیاسی، ج ۲، انتشارات امیرکبیر، تهران.
۲۳. قرشی، علی‌اکبر، قاموس قرآن، (تهران، دارالکتب الاسلامیه)، ج ۲، ص ۷۷-۷۸.
۲۴. کلانتری، سید حمید (۱۳۸۶) «فرهنگ جهادی، تعریف، توسعه، تغییر، افول، تدوین، تداوم»، مجموعه مقالات همایش مدیریت و فرهنگ جهادی.
۲۵. موحد خسرو، (۱۳۸۶) مدیریت جهادی تجربه‌ای موفق در جمهوری اسلامی ایران، اولین همایش ملی فرهنگ و مدیریت جهادی، تهران.
۲۶. نای جوزف (۱۳۸۳)، کاربرد قدرت نرم، ترجمه سید رضا میر طاهر، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۶، زمستان.
۲۷. نای، جوزف (۱۳۸۷) قدرت نرم (ابزارهای موفقیت در سیاست بین‌الملل) ترجمه سید محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)، چاپ سوم.
۲۸. نجفی، محمدحسن، جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام، (دارالکتب الاسلامیه)، ج ۲۱، ص ۳
۲۹. نظر نیا، نیره. (۱۳۸۶) آسیب‌شناسی مدیریت. فصلنامه مدیریت در اسلام. شماره ۹

منابع انگلیسی

- Fiedler , F. And Garia , J. E. (۱۹۸۳). New approaches to effective leadership. The free press .
- Morgenthau , Hans , Politics Among Nations , New York: Alfred A. Knopf ۱۹۶۰ , ۳ nd edition
- Onuf.N , " The Constitution of International Society " , European Journal of International Low , ۱۹۹۴ , ۵ : ۱-۳ .
- Robert Dahl , " Who Govern: Democracy and Power" .
- Waltz Kenneth , " Balancing Proposition " , American Political Science Review , vol ۹۱ , No.۴ , December ۱۹۹۷ , P.۳۱۶ .
- Weber Max , Economy and Society , (Los Angles: University Of Colifornia , ۱۹۶۸)
- Webster's New Collegiate Dictionary , G&C. MERIAM COMPANY , Springfield , Massachusetts , USA , ۱۹۶۷.
- www.khmani.ir